

OIKAISUVAATIMUS

Lapin liiton hallitus § 46 / 13.05.2026 – Kemi–Ounasjoen vaelluskalatyöryhmän sopimuksen päivittäminen

Lapin liiton hallitus on päättänyt päivittää yhteistyösopimuksen, jolla jatketaan Lapin liiton, Kemijoki Oy:n ja PVO-Vesivoima Oy:n välistä yhteistyötä Kemi–Ounasjoen vaelluskalakantojen elvyttämiseksi. Sopimuksen päälinjat ja periaatteet ovat esityksen mukaan yhdenmukaiset aiemmin tehtyjen sopimusten kanssa (LLHall 05.02.2024 § 12).

Lohijokitiimi ry katsoo, että sopimuksen sisältö – erityisesti työryhmän kokoonpano ja rahoituspohja, joka perustuu 100-prosenttisesti vesivoimayhtiöiden rahoitukseen – sekä työryhmän käytännön toiminta ovat epätarkoituksenmukaisia eivätkä tosiasiallisesti edistä vaelluskalojen palauttamista Kemi–Ounasjokeen.

Lapin liitto on koordinoanut vaelluskalatyöryhmää, joka koostuu eri sidosryhmistä sekä vesivoimayhtiöistä (Kemijoki Oy ja PVO). Työryhmän toiminta rahoitetaan kokonaisuudessaan jokiyhtiöiden varoilla. Tämä herättää perustellun kysymyksen siitä, tuleeko viranomaisen – tässä tapauksessa Lapin liiton – toimia koordinaattorina prosessissa, jossa keskeinen vaikutusvalta ja rahoitus ovat toimijoilla, joiden omat taloudelliset intressit ovat ristiriidassa kuntien ja alueen tavoitteiden kanssa lohen ja muiden vaelluskalojen palauttamiseksi Kemi–Ounasjokeen.

Viranomaisen ei tule toimia alustana toiminnalle, joka on rahoitettu ja ohjattu yksityisten yhtiöiden intressien mukaisesti. Tällainen asetelma vaarantaa viranomaisen riippumattomuuden ja puolueettomuuden – ja juuri näin on tapahtunut nykyisen vaelluskalatyöryhmän kohdalla.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto on tehnyt päätöksen Kemijokea koskevan kalatalousvelvoitteen muuttamisesta siten, että vesivoimayhtiöiden tulee suunnitella ja toteuttaa kalatieratkaisut Ala-Kemijoelle Kemi–jokisuusta Rovaniemelle saakka. Tämän toteutuessa lohi ja muut vaelluskalat pääsisivät sekä rakentamattomalle Ounasjoelle että rakennettuun Kemijokeen yli-Kemille asti.

Kemijoki Oy ja PVO ovat kuitenkin valittaneet aluehallintoviraston päätöksestä Vaasan hallinto-oikeuteen. Tämä osoittaa selvästi, että yhtiöiden perimmäinen tavoite ei ole vaelluskalojen palauttaminen, vaan sen estäminen tai viivästyttäminen. Tässä tilanteessa Lapin liiton luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden olisi tullut arvioida kriittisesti, voiko vaelluskalatyöryhmän toiminta perustua malliin, jossa yhtiöiden intressit ohjaavat prosessia.

Lapin maakuntaohjelmassa (Lappi-sopimus 2020–2025) todetaan selkeästi: *“Toimimme lohen ja muiden vaelluskalakantojen lisääntymisedellytysten turvaamiseksi maakunnan rakentamattomien ja rakennettujen vesistöjen osalta. Edistämme rakennetuilla, joilla vaellusyhteyksien avaamista mereltä kutualueille... Uhanalaista ja erittäin uhanalaista elämää on vaalittava erityisellä huolella.”*

Vesivoimayhtiöiden valitukset Vaasan hallinto-oikeuteen ovat räikeässä ristiriidassa tämän maakuntaohjelman tavoitteiden kanssa. Tästä syystä nykyinen vaelluskalatyöryhmä tulee lakkauttaa ja sen tilalle perustaa uusi, aidosti riippumaton työryhmä, joka edistää kuntien, kuntalaisten ja jokivartisten etua – ei ainoastaan vesivoimayhtiöiden etua.

Tässä tilanteessa Lapin liitolle muodostuu myös oikeudellinen vastuu työryhmän tuottamasta tiedosta, sen päätösten vaikutuksista sekä siitä, että työryhmän toiminta ei tosiasiallisesti edistä vaelluskalojen palauttamista, vaan ylläpitää vesivoimayhtiöiden intressejä palvelevaa rakenteellista tilannetta.

Lapin liiton vastuu ei ole ainoastaan poliittinen, vaan myös hallintolain (434/2003) 6 §:n mukainen velvollisuus toimia puolueettomasti, objektiivisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Kun viranomainen toimii rakenteessa, jossa päätöksenteon valmistelu ja tiedontuotanto ovat yksityisten yhtiöiden rahoittamia ja ohjaamia, syntyy hallintolain vastainen esteellisyys- ja riippumattomuusongelma. Tämä muodostaa oikeudellisen riskin sekä päätösten laillisuudelle, että Lapin liiton toimivallalle.

Lisäksi viranomaisen velvollisuus huolehtia ympäristönsuojelun ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisesta perustuu perustuslain 20 §:ään. Mikäli Lapin liitto jatkaa mallia, jossa vaelluskalatyöryhmän toiminta ei tosiasiallisesti edistä ekologisen jatkumon palauttamista, vaan ylläpitää yhtiöiden intressejä, voidaan katsoa, että viranomainen laiminlyö perustuslaillisen velvoitteensa.

Tätä arviota tukevat liitteinä toimitetut raportit:

- *Lohijokitiimi ry: Päätöksenteon pohjaksi 2025*
- *Kemijoen Isohaaran kalateiden toiminnan ja merkittyjen kalojen seuranta sekä kehittämisesitykset 2025*

Molemmat raportit osoittavat, että nykyinen työryhmämalli ei tuota riippumatonta tietoa eikä edistä ekologisen jatkumon toteutumista, vaan ylläpitää tilannetta, jossa vaelluskalojen palauttaminen ei etene.

Näin ollen Lapin liiton päätös jatkaa nykyistä työryhmämallia on omiaan vaarantamaan viranomaisen riippumattomuuden, heikentämään päätöksenteon laillisuutta ja asettamaan Lapin liiton ristiriitaan sekä hallintolain että perustuslain ympäristövastuusäännösten kanssa.

Edellä mainittuun viitaten vaelluskalatyöryhmän kokoonpano ja rahoituspohja tulee uudistaa siten, että ryhmän toiminta pyrkii tosiasiallisesti – toisin kuin nykyinen ryhmä – lohen ja vaelluskalojen palauttamiseen Kemi–Ounasjokeen.

Lohijokitiimi ry, 23.5.2026

Puheenjohtaja Jyrki Kehus

Varapuheenjohtaja Kari Kilpimaa

